

герменевтичному досвіді мислителя постають символ, гра і свято. Естетична домінанта творчості філософа виявляє причетність до «антропологічного повороту», у контексті якого він у праці «Актуальність прекрасного» дошукується антропологічних основ нашого сприйняття мистецтва. У зв'язку з цим він експлікує роль символічного у культурній самосвідомості західної людини, розгортає ігрову концепцію мистецтва, що, трансформуючись у святкове дійство, постає своєрідним переживанням часу, яке знімає будь-які суперечності як неістотні у плинні вічного і прекрасного.

Список використаних джерел

1. Богачов А. Досвід і сенс. Київ : Дух і літера, 2011. – 336 с.
2. Гадамер Х.-Г. Истина и метод : Основы философской герменевтики. Москва: Прогресс, 1988. – 704 с.

Горна Вікторія Анатоліївна,
магістрант кафедри креативних індустрій та соціальних інновацій,
Національний університет «Чернігівська політехніка»
м. Чернігів, Україна
науковий керівник, **Філіпович Вікторія Миколаївна,**
кандидат психологічних наук,
Національний університет «Чернігівська політехніка»
м. Чернігів, Україна

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ДІТЕЙ, ЩО МАЮТЬ ПОРУШЕННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ ВЗАЄМОДІЇ

Проблема порушення комунікативної взаємодії у дітей усе більше хвилює психологів, дефектологів, корекційних педагогів не лише в Україні, а й у світі загалом. Особливу гостроту цій проблемі надає той факт, що здатність до комунікації та спілкування є базисом для розвитку всього людського, що є в людині.

Фахівці відзначають негативні тенденції популяції у сфері здоров'я підростаючого покоління, стійке зростання кількості дітей із вадами комунікативного розвитку (О. Баєнська, К. Лебединська, М. Ліблінг, О. Нікольська, Г. Хворова та ін.). Опубліковані дані свідчать, що 55% дітей, які вступають до перших класів масових шкіл, залишається незавершеним період засвоєння мови [2]. У 60% сучасних дошкільнят виявляються проблеми в оволодінні рідною мовою та в правильності мовних висловлювань, а 52% дітей дошкільного віку складають групу ризику у зв'язку з високою ймовірністю виникнення у них в майбутньому недоліків читання та письма [2].

Відомо, що подібні психологічні особливості спостерігаються у дітей дошкільного віку, що належать до різних категорій порушеного розвитку. Зокрема, недоліки у розвитку комунікативної взаємодії характерні для більшості традиційно виділених видів психічного дизонтогенезу.

Дослідження показують, що у дошкільників з порушеннями мовлення особливості невербального спілкування виявляються не лише на рівні власного використання невербальних засобів спілкування під час міжособистісної взаємодії, а й на рівні сприйняття та розуміння переданої їм інформації невербальними засобами іншими людьми [5, с. 48]. Такі діти використовують і розуміють більш «прости» засоби невербального спілкування (рухи, жести, міміку, погляди), характерні для дітей молодшого віку в порівнянні з ними. У репертуарі дошкільників з порушеннями мовлення переважає міміка та зорова взаємодія (погляди), тоді як їх однолітки з нормою мовленнєвого розвитку в процесі спілкування використовують переважно жести, меншою мірою міміку та погляди [2, с. 165].

Порушення комунікативної взаємодії у дітей різноманітні за характером. Вони можуть залежати від локалізації постраждалої функції, ступеня прояву, виразності можливих вторинних відхилень та інших причин. Різні види комунікативних порушень мають специфічну симптоматику та динаміку вікових проявів. У вітчизняних та зарубіжних класифікаціях з різних позицій представлена систематизація різних варіантів порушень комунікативної взаємодії. Так, М.Є. Хватцев розділив усі причини порушень на зовнішні та внутрішні, виділяючи органічні, функціональні, психоневрологічні та соціально-психологічні причини. Л.О. Бадалян запропонував медичну класифікацію на основі головного порушення, яке визначає мовленнєвий розлад у дітей.

Відсутність комунікативних здібностей ускладнює взаємодію дітей з вадами мовлення з іншими людьми, порушує процес формування у них уявлень про навколишній світ, порушує мовленнєву діяльність, що загалом призводить до зміщення термінів формування предметних та інших форм свідомості, до деформованого розвитку особистості з патологією мовлення [8, с. 16].

Для формування повноцінної особистості дитини, гармонійного розвитку розумових і фізичних якостей, успішного навчання в школі, немале значення має своєчасне оволодіння різними засобами комунікації.

Р. С. Немов виділяє три групи комунікативних знань і вмінь, які забезпечують розвиток особистих комунікативних навичок [5, с. 165]:

- знання та навички словесного спілкування;
- соціально-психологічні комунікативні знання та вміння;
- діяльнісно - практичні комунікативні навички.

Дослідження дітей з вираженими порушеннями мовлення виявило наявність труднощів у побудові процесів комунікативної взаємодії, переживань дітей, пов'язаних з нереалізованою потребою у вільному мовленнєвому спілкуванні. Діти з вадами мовлення не розвивають комунікативні навички спонтанно.

В останні десятиліття представники науки та практики відзначають загальну тенденцію до зниження мовних можливостей та мовних здібностей у дітей різного віку. В даний час діти з вадами мови складають саму чисельну категорію дітей із порушеннями комунікативної взаємодії. Своєчасне виявлення у дітей дошкільного віку мовленнєвих та мовних труднощів є

важливим та актуальним завданням практичної психології. Первинне виявлення на ранніх вікових етапах відхилень від нормального мовного розвитку може суттєво вплинути на ефективність подальшої поглибленої диференціальної діагностики.

Фахівці, що працюють з дітками, які мають порушення комунікативної взаємодії, повинні формувати у дітей вільне володіння вербальними та невербальними засобами спілкування, що дозволяють реалізувати свій задум у взаємодії суб'єктів спілкування в різних комунікативних ситуаціях.

Корекційно-розвивальна робота повинна бути спрямована на розвиток: сенсорних та рухових функцій; вербальної комунікації; невербального спілкування; емоційно-вольової сфери; що допоможе при формуванні рис гармонійної і незакомплексованої особистості.

Список використаних джерел

1. Ілініч С. Ю., Ляшкова Н. О. Професійна компетентність фахівців соціальної сфери як соціодидактична проблема. ЗБІРНИК ВИП. 26. 2016. С. 85-97.
2. Николаєва В. І. Організаційне забезпечення системи соціальної роботи в Україні: сучасні реалії. Механізми державного управління. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Державне управління.* 2019. С. 131-137.
3. Півняк Г. Г. Соціальна відповідальність влади, бізнесу, суспільства. Монографія у 2-х томах. Том II. за ред. Г. Г. Півняка. МОНУ, Нац. гірн. ун-т. Д. НГУ, 2015. 408 с.
4. Підліток у великому місті: фактори та механізми соціалізації : колективна монографія. Харків. Видавничий центр Харківський ун-т ім. В. Н. Каразіна, 2000. 207 с.
5. Полторак Л. Роль методів арт-терапії у професійній діяльності соціальних працівників. Л. Полторак. *Витоки педагогічної майстерності.* Серія. Педагогічні науки. 2013. Вип. 11. С. 261-265.
6. Практична психологія: теорія, методи, технології. Матер, наук. сем. 9-10 червня 1997 р. К. 1997. 250 с.
7. Про становище інвалідів в Україні. Національна доповідь. Мінпраці України, Держ.установа «Наук.-дослід. ін-т соц.-труд. відносин». Київ. 2008. 200 с.
8. Семигіна Т. В. Сучасна соціальна робота: чи виправдане стирання меж? Перспективи розвитку соціальної педагогіки в Україні: Матеріали круглого столу (24 травня 2018 року, Київ). за ред. О. В. Чуйко. Київ : КНУ імені Тараса Шевченка, 2018. С. 84-89.

Дворник Марина Сергіївна,
кандидат психологічних наук,
Інститут соціальної та політичної психології НАПН України,
м. Київ, Україна

АДРЕСАТИ ЕЛЕКТРОННОЇ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ПІДТРИМКИ У ТРАНСФОРМАЦІЙНИХ УМОВАХ СОЦІУМУ

Оскільки кризові, напружені ситуації, такі як наразі розгортання пандемії COVID-19 та продовжувані воєнні дії на Сході України, можуть поглиблювати почуття відчуженості, ізольованості, тривожності населення з приводу майбутнього та нестачі поінформованості щодо власного фізичного та